

O nekim aspektima biseksualnosti

Matejčić, Marinella

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:786200>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-18**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET

Marinella Matejčić

O nekim aspektima biseksualnosti

(ZAVRŠNI RAD)

Rijeka, 2021.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za kulturalne studije

Marinella Matejčić

Matični broj: 0081098771

O nekim aspektima biseksualnosti

ZAVRŠNI RAD

Preddiplomski studij kulturologije
Mentorica: doc. dr. sc. Brigita Miloš

Rijeka, 1. rujna 2021. godine

Sažetak

U radu “O nekim aspektima biseksualnosti” se ukazuje na najčešće raspravljane postulate biseksualne zajednice, odnosno o seksualnoj orijentaciji kao mjestu prijepora i formiranja identiteta, biseksualnosti i seksualnosti kao vrsti moći, nevidljivoj seksualnosti, dvostrukoj diskriminaciji i strahu od diskriminacije te preuzimanju heteronormativnih obrazaca od strane biseksualnih osoba kao metode zaštite od društvene osude. Krene li se s premisom da je biseksualnost određena vrsta “brisanog prostora” unutar binarne distinkcije homoseksualnosti i heteroseksualnosti, ona se ili ne validira ili poprima različite diskriminatorne nazivnike od strane obiju zajednica (i homoseksualne i heteroseksualne) te je društveno prihvatljivo pripadati jednom, monoseksualnom identitetu, čime se briše i sama ideja biseksualnosti kao validne seksualnosti.

Ključne riječi: *biseksualnost, seksualna orijentacija, identitet, moć, nevidljiva seksualnost, dvostruka diskriminacija, diskriminacija, heteronormativni obrasci ponašanja*

Uvod

Američki seksolog Fritz Klein je 1978. godine, u svojoj pionirskoj studiji o biseksualnosti, opisao biseksualne osobe kao “sociološki nepostojeće”, nevidljive u crkvi, društvu i znanosti. (Shepherd, C. A., 2019: 4). Kako i sama autorica Shepherd navodi, gotovo četrdeset godina kasnije, biseksualne osobe su i dalje nevidljive u društvu u širem kontekstu. Stoga će ovaj rad nastojati prikazati pojavnosti i razloge nevidljivosti, ali i prepreke koje biseksualne osobe doživljavaju i žive na putu ka ostvarenju svog seksualnog identiteta i života bez osude, stigme, brisanja i diskriminacije.

U ovom će završnom radu pisati o okosnicama biseksualnosti kao nevidljivoj seksualnosti: dvostrukoj diskriminaciji i strahu od diskriminacije te preuzimanju heteronormativnih obrazaca ponašanja. Unutar LGBTIQ+¹ zajednice biseksualnost nerijetko ostaje zanemarena kao “nedovoljna”, odnosno postaje brisani prostor unutar identitetskog (samo)određenja, a što se može promatrati kao rezultat diskriminacije. No, biseksualne osobe ne doživljavaju diskriminaciju samo unutar LGBTIQ+ zajednice, već i od strane heteronormativne zajednice, koja biseksualnost doživljava kao neodlučnost, a što je sve rezultat apsolutnog neprihvatanja biseksualnosti kao treće, i to validne i stvarne seksualnosti, uz homoseksualnost i heteroseksualnost.

S obzirom na to da tema jeste relativno neistražena u hrvatskom akademskom prostoru, ovaj rad će služiti kao presjek različitih teorija iz domene humanističkog korpusa znanja zapadnog kulturnog kruga te će biti pregledni rad unutar određenih disciplina kako bi se doprinijelo razumijevanju društvenog i kulturnog fenomena koji je podistražen i čija nevidljivost reflektira nevidljivost i unutar same literature.

Tema će se obraditi tako da će prvo u fokus biti stavljena seksualna orijentacija kao mjesto prijedora i formuliranja identiteta, nakon čega će se pitanje razložiti i na samu identitetsku politiku. Nesporno je da je u kontekstu rasprave o biseksualnosti nužno govoriti i o vrstama moći kroz različite aspekte seksualnosti i njezine vidljivosti, te će i te teme biti pokrivene ovim

¹ LGBTIQ+ je krovni termin, akronim, koji označava “lesbian, gay, bisexual, transexual, intersequal, queer”, odnosno “lezbijke, homoseksualni muškarci, biseksualne osobe, transeksualne osobe te queer osobe te se obuhvaća cijelu zajednicu rodnih i seksualnih identiteta koji nisu homoseksualni i/ili monoseksualni, heteronormativni i općedruštveno potpuno prihvaćeni. Postoji diskrepancija između korištenja akronima LGBTIQ+ i LGBTIQ, odnosno prvi je uključiviji od drugoga jer obuhvaća i panseksualnu, demiseksualnu i druge zajednice.

radom, kao i pitanje dvostruke diskriminacije i straha od iste te preuzimanja heteronormativnih obrazaca, a što su sve točke koje je nužno raspraviti kada se govori o biseksualnom identitetu.

Seksualna orijentacija kao mjesto prijepora i formuliranja identiteta

Kontinuirana se rasprava vodi među znanstvenicima i znanstvenicama humanističkih i društvenih znanosti koji proučavaju seksualnost o tome je li seksualna orijentacija esencijalna ili konstruirana. I u društvenom, kao i u političkom diskursu, koristimo izraze kao što su “lezbijke, gejevi², heteroseksualne osobe” i to bez propitivanja postoji li drugačiji način shvaćanja i razumijevanja različitosti unutar seksualnosti. (Rust, 1995). Uvidom u povijesne izvore saznajemo kako je pojam “homoseksualno” prvi put korišten 1869. godine te je do kasnog devetnaestog stoljeća praksa seksualnih odnosa s osobama istog spola bila diskursno neadresirana, kao što se ne adresira niti, kako Rust povlači usporedbu, koja očiju osobe s kojom se druga osoba upušta u seksualne odnose. No, važno je napomenuti kako je homoseksualnost postojala oduvijek, o čemu je moguće pronaći izvore koji datiraju iz doba antičke Grčke. Prema Rust, “ Seksolozi i seksologinje koji se bave poviješću seksualnih odnosa smatraju da su kategorije “lezbijke, gejevi, heteroseksualne osobe” - društveno konstruirane.

Kreirali smo ove kategorije i smještamo sami sebe i druge ljude unutar tih kategorija na temelju osjećaja i ponašanja. To *ne znači* da su naše želje patvorene ili izmišljene: znači da tumačimo naše želje koristeći koncepte i mogućnosti koje nam je omogućila kultura te da mi percipiramo naše želje kao indikaciju kakav smo tip osobe. To također ne znači da lezbijke, homoseksualne i heteroseksualne osobe ne postoje. Mi postojimo, ali postojimo jer smo došli do samopercepcije postojanja. Kuća nije manje stvarna radi toga što je izgrađena: treba nam zaklon, a gradnja kuće je dobar način da si osiguramo sklonište. Što dulje živimo u kući i smatramo ju udobnijom, to je teže zamisliti vrijeme dok ona nije postojala.” (Rust, 1995:27). Iz citata je vidljivo kako autorica smješta sebe unutar zajednice osoba koje nisu heteroseksualne orijentacije te u tom kontekstu i povezuje pojam poimanja identiteta i ostvarivanja diskursa kroz usporedbu s izgradnjom kuće koja prezentira imaginarnu sigurnost osiguranu određenim, formiranim i odgovarajućim diskursom. Stoga, prepoznavanje, izgradnja i življenje identiteta u simboličkoj kući, odnosno društvu, jeste ono čemu zajednica biseksualnih osoba, kao i drugih pripadnica i pripadnika LGBTIQ+ zajednice teži: imenovanju, priznavanju, prihvaćanju i

²Izrazi “gej” i “gejevi” proizlaze iz engleskog jezika, odnosno riječi “gay”. Prema rječniku Merriam Webster, “gay” nosi više značenja: a) veza sa, ili karakteristika seksualne ili romantične privlačnosti ka osobama istog roda, b) od, u odnosu sa, ili namjereno na ljude koji su homoseksualni muškarci, lezbijke, biseksualne, transrodne itd. (ostatak prijevoda je izostavljen radi nerelevantnosti uporabe riječi u ovom radu). Za označavanje muške osobe koja jeste homoseksualne seksualne orijentacije, koristit će se izrazi “gej” i “homoseksualni muškarac”.

uklapanju u hegemonijski poredak ili, ako je nužno, rekreiranje hegemonijskog poretka koji ne prihvaća dio društva na temelju seksualne orijentacije.

Zanimljivo je kako se termin *biseksualnost* nije koristio kako bi se opisala privlačnosti i/ili seksualni kontakt s osobama oba spola do otprilike 1915. godine, kada je Ellis napustio termin “psihoseksualni hermafrodizam” u korist biseksualnosti (Storr, 1999 u Elia et al., 2019), što bi značilo, uzmemo li u obzir kako se homoseksualnost nije adresirala do druge polovine devetnaestog stoljeća, da se ovaj danasve krivi i pogrdni izraz koristio kroz kratki period - iako nakon “psihoseksualnog hermafroditizma” biseksualnost i dalje ostaje relativno zanemareno polje seksualnog identiteta.

Rust navodi kako je važno spomenuti i esencijalističku poziciju prema kojoj je seksualna orijentacija ili seksualna želja karakteristika koja egzistira unutar osobe. “Tako je “esencija” stvarna u apsolutnom smislu: ona postoji čak i u nedostatku kulturološke interpretacije. Esencija je ono što bi mogli spoznati kada bi otklonili sve pristranosti i kulturološke točke sljepoće. Kada govorimo o “otkrivanju” naše seksualnosti, razmišljamo u esencijalističkim terminima jer pretpostavljamo da je nešto postojalo unutar nas prije nego li smo to spoznali. Kada kažemo da *jesmo* lezbijka ili gej ili heteroseksualna osoba, impliciramo da imamo lezbijku/gej ili heteroseksualnu esenciju, odnosno, da smo mi tip osobe koji ima partikularni vid seksualne esencije. Tako kreiramo vezu između nas i drugih ljudi koji imaju istu esenciju jer se stavljamo u zajedničku kategoriju. U isto vrijeme, naglašavamo razlike u odnosu na one koji imaju drugačiju esenciju, i to nazivajući sebe *drugačije* i stavljajući njih u *drugu* kategoriju.” (Rust, 1995: 28).

O identitetu, biseksualnosti i moći

Izuzetno je važno definirati, ili makar pokušati definirati, sam pojam *biseksualnost*. No, kako bi definirali biseksualnost, važno je definirati i sam pojam identiteta. O identitetu su pisali mnogi autori i autorice: Braubaker i Cooper, Amartya Sen, bell hooks, Butler itd. Identitet se u akademskom diskursu kao problematika kontinuirano obrađuje, te su nastojanja kako bi se osmislila potpuna definicija konstantna, a sve kako bi se lakše kročilo kroz politike identiteta, no ponuđene definicije su dosta različite i radi njihove kompleksnosti i istovremene manjkavosti jeste teško koristiti samo jednu definiciju. Na primjer, Amartya Sen u “Reason before identity” koristi deskriptivni kut pisanja o identitetima te navodi kako pitanje identiteta doista jeste kompleksno. “Kada prebacimo pažnju s 'biti identično' na 'dijeljenje identiteta' i

dodamo ideju samoidentifikacije s drugima iz određene grupe, što je centralno nekim uobičajenim korištenjima ideje identiteta, kompleksnost se pojačava. To je taj teški problem: društveni identitet i njegova uloga i implikacije.” (Sen, 1991:1). Dakle, identitet sam za sebe, bez zajednice i društva nema nikakve funkcije, nema validnog para za usporedbu i istovjetnost. Identitet istovremeno je i nije opće mjesto: on je pregovorljiv, uvjetovan bivanjem dijelom zajednice, vezan uz kontekst i njegovo aktiviranje ili zatamljavanje, dok je istovremeno ključni moment izgradnje osobe kao zasebnog društvenog entiteta.

Slična problematika vezana uz definiranje identiteta se javlja i prilikom pokušaja definiranja biseksualnosti: “Biseksualnost je izazov kategorijskom promišljanju seksualnosti i to ne samo radi toga što ne spada niti u jednu od dvije postojeće kategorije, već zato što je sama po sebi teška za definirati u terminima kategorizacije. Kada bi biseksualne osobe imale zajedničke karakteristike kojima bi ih se moglo definirati kroz razlike u odnosu na homoseksualne i heteroseksualne osobe, biseksualnost bi zauzela poziciju treće kategorije.” (Rust, 1995: 238). No, izgleda da niti sama biseksualna zajednica ne nastoji zauzeti određenu poziciju prilikom definiranja vlastite seksualnosti, stoga autorica Rust navodi kako neke biseksualne osobe prihvaćaju koncept kontinuuma u kontekstu seksualnosti i to kao alternativu dihotomijskom modelu seksualnosti. Kontinuum reprezentira ideju da seksualnost ne može biti kategorička, odnosno raznolikost ljudske seksualnosti dekonstruira ideju da mogu postojati granice unutar mogućnost, postoji fluidnost kretanje kroz kontinuum. U tom kontinuumu, biseksualnost postoji “između” homoseksualnosti i heteroseksualnosti te obećaje biti medijator u toj borbi identitetskih pozicija (Rust, 1995).

Biseksualnost možemo promatrati i kroz citat biseksualne aktivistkinje, profesorice i spisateljice Robyn Ochs, a koja daje osobni pristup definiranju pojma: “Nazivam se biseksualnom jer prihvaćam da u sebi imam potencijal biti privučena - romantično i/ili seksualno - prema ljudima koji pripadaju različitim rodovima, ne nužno u isto vrijeme, ne nužno na isti način i ne nužno na istoj razini. Za mene se *bi* u biseksualnost referira na potencijal privlačnosti prema ljudima roda sličnog ili različitog od mojeg.”. Prema ovoj definiciji biseksualnosti, biseksualne su osobe one koje mogu osjećati seksualnu privlačnost prema ljudima koji se identificiraju i kao trans*, rodno nebinarne ili drugačije, ali i prema osobama koje su istog spola i/ili roda kao nositelj ili nositeljica biseksualnog identiteta.

Također je važno i kritički se osvrnuti na dualnost seksualnih modaliteta u kontekstu homoseksualnosti i heteroseksualnosti u odnosu na pojavnost roda kao šire kategorije od

definiranja istih kroz leću “muškarac” i “žena”, što jeste biološki esencijalizam koji nije dostatan za opis različitosti rodnih identiteta koji postoje. Neki autori smatraju kako sam termin biseksualnosti ojačava binarnu poziciju rodnih i spolnih odrednica partnera/ica, dok se drugi zalažu za širu interpretaciju, kao što su Flanderss, LeBrenton, Robinson, Bian i Caravaca-Morera. Jedno istraživanje pokazuje kako osobe koje se identificiraju kao biseksualne samu biseksualnost ne vide kao dualni modalitet već krovni naziv za privlačnost ka različitim rodnim identitetima, dok drugo istraživanje potvrđuju ideju o binarnosti privlačnosti unutar biseksualnih identiteta (Elia et al., 2019). Oba istraživanja su provedena 2017. godine i bilo bi zanimljivo proučiti demografske podatke za obje ispitane skupine kako bi se utvrdilo zašto je tome tako, odnosno koji su to čimbenici koji utječu na samopercepciju definicije vlastite seksualnosti u smislu binarnosti ili nebinarnosti rodnih identiteta potencijalnih partnera/ica.

Seksualnost jeste pitanje moći i iluzorno je raspravljati o seksualnosti bez obrazloženja što su to moć, odnosi moći, izvor moći i pobuna. U tom kontekstu, negativna definicija moći prema Michaelu Foucaultu, jeste: “Moć nije institucija niti struktura, niti je sigurna snaga kojom smo obdareni: to je ime koje se pripisuje složenoj strateškoj situaciji u određenom društvu.” (Foucault, 1978: 93). Moć se generira u bezbroj točaka koje su produkt nejednakih i dinamičnih odnosa. Odnosi moći su imanentni društvenim odnosima - neposredni su učinci podjela, nejednakosti i neravnoteža te su u nadstrukturnim položajima s ulogom zabrane ili dozvole te imaju izravno produktivnu ulogu u svojoj sveprisutnoj pojavnosti. Odnose moći nikako ne smijemo čitati kao binarnu i sveobuhvatnu poziciju između vladara i vladavine već korijen odnosa moći služi kao općenita matrica unutar društvenog tijela, iako glavna dominacija iste jeste hegemonijski učinak koji podržava tu “borbu”. S druge strane, gdje je moć, tu je i otpor, navodi Foucault: no, taj otpor nikada nije u poziciji izvanjskoga u odnosu na moć. Čovjek je uvijek “unutar” odnosa moći i same moći, ne može joj pobjeći i ne postoji apsolut izvanjskoga tijekom djelovanja protiv moći u kontekstu odmaka od iste. (Foucault, 1978).

Kada sve navedeno stavimo u kontekst rasprave o biseksualnosti, dolazimo do pozicije gdje pojavnost biseksualnosti egzistira kao opreka dualnosti razumijevanja civilizacijskog poretka te ju je važno razložiti kao proto izričaj nebinarnosti.

Biseksualnost može biti promatrana kao dubokoremetilačka seksualnost koja urušava temeljne postulate dvoznačaja u kojem osobe žive, obitavaju i vole. Biseksualnost nije fiksna i standardna, već narušava dihotomiju odnosa u smislu ili/ili. Poredak društva počiva na redu u kojeg se možemo pouzdati: biseksualnost taj “red” distorzira tako da uvodi element mogućnosti

uvjetno rečeno, *izbora*. Izbora, koji to zapravo i nije jer se seksualnost ne definira kroz izbor već kroz seksualnu i/ili romantičnu privlačnost (u kojem slučaju govorimo o biromantičnim, ne biseksualnim odnosima i/ili osobama i/ili zajednici). Odnosi moći jesu na strani jasnog razlučivanja seksualnosti na koncept homoseksualnosti ili heteroseksualnosti, ne ulazeći u dubinu diskriminacije koju prva skupina doživljava. U smislu razumijevanja i prihvaćanja istih, biseksualnost ispada iz matrice dualnosti koju kako hegemonijski (heteroseksualni) diskurs, tako i sam otpor hegemonijskom diskursu (homoseksualnost) kontinuirano ili ignoriraju, diskriminiraju ili marginaliziraju. U trenutnoj konstelaciji odnosa moći i hegemonijskoj matrici bivanja ne-heteroseksualnom, čak i unutar samog otpora, odnosno gej i lezbijske zajednice, biseksualnost, uronjena u zajednički društveni diskurs i hegemonijski oblik norme, biva kontinuirano propitivana kao legitimna, stvarna, iskrena i fluidna. Isto tako, nastojanje definiranja biseksualnosti autorice Rust kao “mosta” između heteroseksualnosti i homoseksualnosti jeste taj *kamen spoticanja* zbog kojeg proizlazi problematika diskriminacije unutar obje zajednice.

Biseksualnost - nevidljiva seksualnost?

Biseksualnost je, kao što je i ranije navedeno u poglavlju ovog rada “O seksualnoj orijentaciji” svojevrsan *brisani prostor* unutar binarne distinkcije homoseksualnosti i heteroseksualnosti. Često se ona promatra kao “tranzicija”, odnosno faza koju osobe koriste dok ne shvate jesu li zapravo heteroseksualne ili homoseksualne, ali uz društveno očekivanje i ideju da na kraju “odaberu” između jednog monoseksualnog identiteta³. Identitet osobe se *čita* isključivo kroz identitet partnera ili partnerice. Politički su biseksualne osobe brisane jer dvije moćne seksualne zajednice, i to samo-identificirane heteroseksualne i samo-identificirane homoseksualne osobe - zajedno rade na brisanju biseksualnosti (Yoshino, 2000). Pojam nevidljivosti je usko vezan uz moć i dominantne grupe, stoga je iznimno važno naglasiti zajedničko učešće obje zajednice u postupku brisanja cijele skupine ljudi određene seksualne orijentacije. “Moja hipoteza je”, navodi Yoshino, “da su biseksualne osobe nevidljive jer i samo-identificirane heteroseksualne i samo-identificirane homoseksualne osobe imaju preklapajući politički interes u brisanju biseksualnosti. Kao da su samo-identificirane heteroseksualne i samo-identificirane homoseksualne osobe došle do zaključka da se oni, neovisno o svim drugim neslaganjima, slažu u tome da biseksualne osobe ne postoje.” (Yoshino, 2000: 391).

³ Monoseksualni identitet - seksualni identitet u kojem se privlačnost osjeća samo prema jednom spolu i/ili rodu

Ovakvo razumijevanje biseksualnosti se oslanja direktno na zastarjela promišljanja Sigmunda Freuda, koji je smatrao kako sve osobe imaju biseksualne predispozicije, ali da u jednom momentu postaju heteroseksualne ili homoseksualne kroz proces psihološkog razvoja (Storr, 1999: 15 u Elia, Eliason i Beemyn, 2019: 3). No, valja spomenuti kako je Freud patologizirao sve seksualne identitete izuzev heteroseksualnog te je držao kako je teorija biseksualnosti od pomoći u smislu rješavanja problema homoseksualnosti, što je on vidio kao indikaciju da je zakazao psihoseksualni razvoj (Fox, 1996 u Elia et al., 2019).

Alfred Kinsey, s druge strane, jeste uzimao u obzir fluidnost seksualnog identiteta te je njegova "Skala rangiranja heteroseksualnosti/homoseksualnosti" često korištena i hvaljena kao izuzetno inkluzivna za biseksualnost. Skala počinje nulom i završava brojem šest, uz obrazloženje određenog seksualnog ponašanja: 0 = Isključivo heteroseksualno ponašanje, 1 = slučajno homoseksualno ponašanje, 2 = više od slučajnog homoseksualnog ponašanja, 3 = jednako heteroseksualno i homoseksualno ponašanje, 4 = više od slučajnog heteroseksualnog ponašanja, 5 = slučajno heteroseksualno ponašanje i 6 = isključivo homoseksualno ponašanje. Ono što jeste zanimljivo je da skala nigdje eksplicitno ne navodi biseksualnost kao opciju, iako postoje rasprave kako su točke od jedan do pet zapravo upravo ta fluidnost biseksualnog ponašanja. Unatoč tome što se iz ove skale daje pročitati kako postoji fluidnost seksualnog identiteta van dualnosti, činjenica da Kinsey unatoč svojim progresivnim stavovima nije istu jasno naznačio, pridonosi brisanju identiteta na akademskoj razini. (Elia et al, 2019: 4). Na istraživačkoj i društvenoj razini, biseksualne osobe su bile nevidljive do točke kada su i žene, a ne samo muškarci, postajale pozitivne na AIDS: no, i tada je biseksualnost bila reducirana samo na kontekst prijenosa zarazne bolesti (Dyar et al. 2014 u Swan: 2019: 42).

Biseksualnost je shvaćena kao "nevidljiva", "isključena" ili "tiha" seksualnost unutar nekoliko domena, uključujući: medije, lezbijske i gej zajednice, istraživanja o seksualnosti, psihologiji i psihoterapiji, zakonodavstvu. Nevidljivost biseksualnosti je glavni problem za biseksualne osobe kada nastoje pristupiti određenoj usluzi, kao što je npr. ginekološki pregled za osobe koje imaju vaginu i identificiraju se kao biseksualne te se suočavaju s diskriminacijom i odbijanjem usluga od strane ginekološkog osoblja u slučaju da u tom trenutku nisu u ljubavnom odnosu s muškarcem. Biseksualna nevidljivost je tip bifobije koja generalno zauzima poziciju konvencionalnog pogleda u većini zapadnih kultura: da je seksualnost osobe identificirana rodnom osobe koja ih privlači te da su ljudima privlačni samo oni koji su "drugog roda" (u kojem slučaju su oni heteroseksualni) ili "istog roda" (u kojem slučaju su oni lezbijke ili gejevi). Takvo binarno shvaćanje kompletno briše biseksualnost kao potencijalni seksualni

identitet, unatoč tome što značajan broj ljudi osjeća privlačnost prema osobama različitih rodova (Barker et al, 2012: 14).

Swan navodi kako bi se biseksualnost mogla definirati seksualnim ponašanjem, što temelji na praksi biheviornalne psihijatrije da je ponašanje mjerljivo (Swan, 2019: 46). Uz samo-identifikaciju, seksualno ponašanje jeste najčešća mjera kojom se biseksualnost definira. No, i ovakav pristup, odnosno pristup određivanja “stupnja biseksualnosti” kroz prizmu seksualnog ponašanja ima svoja ograničenja - i to značajna. Jer, u kojem kontekstu mjerimo i promatramo nečije *biseksualno* ponašanje? U kojem vremenskom periodu? Osvrćemo li se isključivo na seksualnost ili i emotivnu dimenziju privlačnosti? “Postoje samoidentificirane biseksualne osobe koje nikada nisu prakticirale *biseksualno* ponašanje, ali bi ako bi to okolnosti dozvolile. Ili, mlade osobe koje još nisu bile u prilici biti u vezi s osobom čiji rod nije u binarnoj opoziciji s njihovima, ili pak, starije osobe koje su u monogamnoj vezi neovisno s kojim rodom, ali je ona dugotrajna i stoga se automatski postavlja pitanje: je li se ta osoba zapravo - odlučila? Biseksualnost je teže smjestiti u okvire vremena i prostora i životnih okolnosti nego li je to situacija s homoseksualnosti i heteroseksualnosti. Da bi se nečija biseksualnost “mjerila”, trebalo bi se provoditi longitudinalno istraživanje na reprezentativnom uzorku. No, je li doista nužno ozbiljno, dugotrajno istraživanje kako bi priznali da u društvu postoje osobe koje mogu biti seksualno i emotivno vezane uz osobe različitih rodnih identiteta u različitim vremenskim periodima (ili istom vremenskom periodu, ako govorimo o poliromantičnim ili poliseksualnim odnosima)?

Biseksualne osobe u monogamnim vezama su upravo one koje su često “nevidljive” (radi pretpostavke o njihovom seksualnom identitetu koji se temelji na rodu njihovog trenutnog partnera/ice). Također se biseksualne osobe često smatra i nemonogamnima, upravo radi toga što se identificiraju kao biseksualne, te se često biseksualni i drugi queer⁴ identiteti fetišiziraju te budu svedeni, najčešće od heteroseksualnih muškaraca, na fantaziju o “seksualnom odnosu u troje”. Na tragu razgovora o različitosti rodnih identiteta koje osobe koje se samoidentificiraju kao biseksualne smatraju prihvatljivim partnerima ili partnericama, u kontekstu nevidljivosti se vidi međusobno uvažavanje između trans*⁵ i biseksualne zajednice

⁴ “Queer teoretičari/ke se fokusiraju na dekonstrukciju binarnih kategorija rodnog izričaja i seksualnosti.” (Butler, 2004., Callis, 2009., Oswald et al. 2009. u Pollit et al. 2019 :)

⁵ Trans* identitet jeste termin rodnog identiteta kojeg su prvo počeli koristiti osobe koje su aktivne u trans* aktivizmu, a sve u nastojanju da stvore jezik s kojim bi se imenovana zajednica mogla povezati i posjedovati ga kao alat. Ovaj termin označava osobu koja je u postupku ili je promijenila svoj spol putem kirurških zahvata, ili osjeća rodnu disforiju te se društveno prikazuje drugačije od roda u kojem je rođena. Termin trans ili trans* (zvjezdicom se označava uključivost) se koristi kao krovni termin za zajednicu te je kao pojam relativno nov i njegova definicija se još uvijek razvija. (Gender and sexuality center, The University of Rhode Island)

s obzirom na to da obje skupine bivaju diskriminirane na temelju ideje o dualnosti roda. Nadalje, rodna percepcija biseksualnosti dovodi i do podjele u shvaćanju biseksualnosti kod muškaraca i kod žena: žene se češće smatra “bi-znatiželjnima” i sklonima biseksualnom ponašanju radi golicanja mašte heteroseksualnih muškaraca, dok se biseksualni muškarci smatraju “doista gej” (Barker et al, 2012: 30). Nevidljivost unutar LGBT zajednice i unutar heteronormativne zajednice jeste preduvjet za diskriminaciju: i to dvostruku, jer biseksualnost stoji na razmeđi *prvog* (heteroseksualnosti kao norme) i *drugog* (homoseksualnosti kao općeprihvaćenog otklona od norme).

Monoseksualni identiteti i problematične točke istih

Iako je Freud, kako je ranije navedeno, promišljao o biseksualnosti i “doveo ju do gotovo mistične pozicije, Stekel hrabro navodi kako su sve osobe inherentno biseksualne te da monoseksualnost - isključiva heteroseksualnost ili homoseksualnost - nisu prirodne” (Stekel u Storr 28:2002).

Monoseksualni identiteti, odnosno seksualni identitet u kojem se privlačnost osjeća samo prema jednom spolu ili rodu je direktno vezan uz dominacijske prakse koje potiče niz sustava opresije, to jest ugnjetavanja, koji su opipljivi i stvarni. Haraway ih objašnjava kao “potragu za zajedničkim jezikom u kojem nestaje svaki otpor instrumentalnoj kontroli i sva se heterogenost može podvrgnuti rastavljanju, ponovnom sastavljanju, ulaganju i razmjeni” (Haraway 1990 : 206 u Valverde, 2002:132). Autorica Valverde smatra kako “Svijet u kojem smo svi kompatibilni i pomireni-gdje postoji samo 'ja' i ne postoji 'drugo'-omogućuje sustav monolitnih vrijednosti da nas koordinira u jednoj (kapitalističkoj) ekonomiji, jednoj (bijeloj) kulturi, jedinstven (patrijarhalni) rodni sustav i jedinstvena (heteronormativna) spolnost.” (Storr, 2002:132). Dakle, ne radi se o tome da je monoseksualnost prirodna, već da je poravnata s kapitalističkim, bjelačkim, patrijarhalnim i heteronormativnim sustavima, u kojem je biseksualnost i druge seksualnosti gdje je osnova privlačnosti npr. intelekt, kao i u slučaju poliamorije, kada je jedna osoba u više konsenzualnih odnosa, protive hegemonijskom standardu koji je opresivan jer brani i/ili osuđuje sve što izlazi iz zadane matrice.

Svaka distorzija imenovanog poretka koji se temelji na opresiji jeste u direktnoj vezi s Foucaultovim pitanjima moći i predstavlja svojevrsnu prijetnju i zlouporabu mogućnosti koje imamo kao svjesna, savjesna i inteligentna ljudska bića.

Monoseksualni identiteti jesu najzastupljeniji seksualni identiteti među populacijom, no to ne znači da su i jedini: no činjenica je da kao najzastupljeniji drže moć i stoga opresiraju pripadnike i pripadnice drugih seksualnih manjina, držeći stranu štetnim patrijarhalnim, kapitalističkim i klasnim te bjelačkim i heteronormativnim obrascima ponašanja i življenja.

Dvostruka diskriminacija i strah od diskriminacije

Uz nevidljivost biseksualnog identiteta i brisanje istog od strane osoba koje pripadaju dominantnim skupinama u smislu heteroseksualnosti i homoseksualnosti, dvostruka diskriminacija jeste produkt i bifobije. “Bifobija, ili monoseksizam, se odnosi na vjerovanje da je monoseksualnost superiorna. Monoseksualnost se odnosi na seksualnu ili romantičnu privlačnost prema jednom rodu. Monoseksizam se odnosi na pojavnost stigme, predrasuda i diskriminacije prema biseksualnim osobama radi njihove seksualne orijentacije” (Medical News Today, 2021). Iako, sama bifobija se može kontekstualizirati i kao “dvostruka diskriminacija” radi jednostavnosti izraza i shvaćanja. Termin “bifobija” je u uporabu uvela Kathleen Bennet kako bi adresirala “predrasude prema biseksualnosti” i “klevetu biseksualnosti kao životnog izbora”. Definicija je razvijena do “bilo kakvog portretiranja ili diskursa koji degradira ili kritizira muškarce ili žene na osnovi njihovog pripadanja biseksualnom socioseksualnom identitetu, ili ne dozvoljavajući im da ga koriste. Umjesto bifobije se može koristiti izraz i “antibiseksualna stajališta”. Uz bifobiju i antibiseksualna stajališta, u uporabu je ušao i termin “biseksualni teret”, koji naglašava dodatni stres kojeg biseksualne osobe mogu doživjeti, u usporedbi s lezbijkama i gej muškarcima.” (Monro: 2015: 23).

S obzirom na ranije navedenu egzistenciju biseksualnosti unutar oprečnosti dualnog sustava, kao i društvenom ugovoru koju kontinuirano zanemaruje biseksualnost kao treću opciju seksualnosti, između dvije razmeđe, neminovno je da osobe koje toj skupini i pripadaju doživljavaju diskriminaciju i od skupine heteroseksualnih i homoseksualnih osoba. “Može biti posebno teško biseksualnim osobama kada su isključene od, ili odbijene od strane lezbijki i gej osoba ili grupa, a gdje su se nadali da će pronaći sigurnost i zajednicu.” (Barker et al. 2012: 21). Povijesni primjeri takvih isključivanja su zabrane sudjelovanja na povorkama ponosa, stavljanje biseksualnih osoba na kraj povorke ili nedozvoljavanje biseksualnim osobama na pozornicu, protiv čega su se pripadnici i pripadnice biseksualne zajednice kontinuirano borili. Nadalje, neke usluge i klubovi su bili isključivo za homoseksualne osobe - radi čega su biseksualne osobe morale lagati ako su željele biti uključene. (Barker et al., 2012: 21).

No, biseksualne osobe mogu doživjeti homofobiju, kao i bifobiju, te kao i homoseksualne osobe, često pate od visoke razine manjinskog stresa. U istraživanju "Manjinski stres i zdravlje: Implikacije za lezbijke, gej, biseksualne, transrodne i propitujuće (LGBTQ) mlade osobe, autorica Cathy Kelleher navodi: "Jedan teorijski pristup koji je korišten kako bi se razumjelo utjecaj stigme na LGBT osobe je model manjinskog stresa koji predlaže da stigma, predrasude i diskriminacija sačinjavaju jedinstveni, kronični, psihosocijalni stresor koji može voditi ka negativnim zdravstvenim ishodima (Meyer, 2003)." (Kelleher, 2009: 374).

Istraživanja ukazuju na to da je anti-biseksualna stigma različita od stigme usmjerene ka anti-lezbijskoj ili anti-gej stigmatizaciji, i to na dva načina: iako oba tipa stigmatizacije uključuju hostilnost spram stigmatizirane grupe (lezbijki, gejeva i biseksualnih osoba), anti-biseksualna stigma uključuje još dvije komponente stereotipizacije. Kako je i ranije navedeno, biseksualnost se vidi kao nesigurnost u vlastiti seksualni identitet, kao i potencijalna seksualna neodgovornost. Drugo, anti-biseksualna stigma je prisutna u obje dominantne grupe (homoseksualnoj i heteroseksualnoj), gdje se pretpostavlja da je stigma spram lezbijki i gejeva rezultat predrasuda unutar heteroseksualne populacije (Dyar i London, 2018: 2). Posljedično, diskriminacija koju doživljavaju biseksualne osobe jeste posljedica predrasuda, zastarjelih koncepata i višestruki izvor te nepotpuno pripadanje i, uvjetno rečeno, seksualno homogenih skupina - bila to heteroseksualna ili homoseksualna.

Nesigurnost seksualnog identiteta (nemogućnost samo-identifikacije s određenim, fiksnim seksualnim identitetom) bi mogao biti procesni element manjinskog stresa za biseksualne osobe, potvrđuju istraživanja. Govori se o nesigurnosti koja proizlazi iz stigmatizacije biseksualnosti u kombinaciji s vanjskim pritiskom na konformizam binarnosti seksualne orijentacije. Dyar, Feinstein i drugi (2017.) proširuju ovu teoriju, uvodeći elemente internalizacije stereotipa da je biseksualnost nelegitiman i nestabilan seksualni identitet koji posreduje vezu između anti-biseksualnih iskustava i nesigurnosti seksualnog identiteta, a što temelje na empirijskim dokazima. Iz istraživanja i teorije daje se zaključiti kako anti-biseksualna iskustva predstavljaju porast u internaliziranoj binegativnosti što dovodi do još veće krize seksualnog identiteta. (Dyar i London, 2018: 2-3).

Dakle, kada govorimo o dvostrukoj stigmatizaciji biseksualnosti, govorimo o nizu predrasuda, društvenih ugovora, strahu i isključivanju iz obje dominantne grupe (homoseksualne i heteroseksualne), što pridonosi povećanju intenziteta manjinskog stresa i straha od

diskriminacije te inherentnog nepripadanja, ali i veoma realnom riziku po zdravlje i dobrobit koje biseksualne osobe doživljavaju na svakodnevnoj razini.

Preuzimanje heteronormativnih obrazaca ponašanja

Krenemo li od pretpostavke da jezik kreira našu realnost, a da jezik jeste inherentno heteronormativan⁶, dolazimo do izuzetno širokog i zanimljivog polja formiranja heteronormativnih obrazaca i unutar samog jezika koje utječe na ponašanje i perpetuiranje stereotipa. “Na primjer, “korištenje riječi “pederčina”, “pička”, “peder” i “djevojčica”⁷ kako bi se opisao rodni izraz dječaka eksplicitno i implicitno ohrabruje seksizam i homofobiju, i ono što Myers naziva “kompulzivnom heteroseksualnošću.” (King, 2016: 18). Autorica navodi kako takav način korištenja jezika simultano kreira, ojačava i indicira heteronormativnost u američkoj kulturi, što se bez ikakve sumnje može transferirati i na hrvatsku kulturu. Nastavno na kreiranje stvarnosti putem jezika, heteronormativni jezik je nasilan u svom brisanju i aseksualnih i biseksualnih osoba. Brisanje biseksualnosti je evidentno i u načinu kako šira zajednica komunicira o queer zajednici, svodeći ju na “gej prava”, polazeći od ideje da je homoseksualnost “prirodna suprotnost” heteroseksualnosti te da se izuzetno malo rasprava vodi o pravima biseksualnih osoba i gotovo nimalo se ne raspravlja o pravima aseksualnih osoba (King, 2016: 19).

Biseksualnost kao nevidljiva seksualnost jeste nevidljiva radi više faktora: jedan od njih svakako jeste aktiviranje i pregovornost identiteta kao takvog. Naime, Amartya Sen, kako je ranije navedeno, daje iznimnu važnost društvu, ali isto tako i kontekstualizaciji identiteta i trenutka kada se određeni identitet aktivira ili ostaje pasivan. Identitet stavlja u korelaciju sa zajednicom i navodi dvije važne odrednice društvenog identiteta, i to razgraničavajuću ulogu te perceptualnu funkciju. “Razgraničavajuća uloga društvenog identiteta je važan dio adekvatne formulacije neke ideje društvenog dobra, čak i u definiranju dosega i granica društvene brige i odgovarajućeg ponašanja”, dok za perceptualnu funkciju navodi kako se ona odnosi “...na to na koji način član zajednice može percipirati svijet, shvaćati stvarnost, prihvaćati norme i raspravljati o onome što se treba učiniti” (Sen 1999:13). Biseksualni identitet stoga možemo promatrati kao opreku odgovarajućem ponašanju unutar zajednice, ali i kontekstualizaciju vlastitog bitka unutar te iste zajednice. Biseksualni identitet jeste

⁶ “Heteronormativnost je definirana kao pretpostavljanje i privilegiranje rodnog komformizma, heteroseksualnosti i nuklearnih obitelji ispred svih drugih “devijantnih” oblika rodnog izraza, seksualnosti i obitelji” (Oswald et al., 2009. u Pollitt et al., 2019: 1)

⁷ Slobodan prijevod izraza korištenih u originalnom tekstu, redom: “fag”, “pussy”, “gay” i “girl”

konstantan koliko seksualni identitet jeste konstantan sam po sebi (vratimo li se na Kinseyevu skalu, vjerojatno je da seksualni identitet, bio on homoseksualan, heteroseksualan ili biseksualan nije toliko čvrst i nefluidan koliko ga takvim volimo percipirati), ali je istovremeno i izuzetno prilagodljiv jer ipak mora funkcionirati u odnosu prema partneru/ici.

Pregovorljivost identiteta

O pregovorljivosti identiteta je moguće govoriti i kroz prizmu popularne kulture: 2008. godine je pjesma “I kissed a girl” (Poljubila sam djevojku) pjevačice Katy Perry iznijela bi-znatizelju na nacionalnoj platformi te je iste godine pjevačica Lady Gaga javno izjavila da je biseksualna. Oba slučaja potvrđuju nastojanja heteroseksualne zajednice da brišu iskustva biseksualnih ljudi nazivajući biseksualnost “trendovskom”. I homoseksualna i heteroseksualna zajednica često tvrde kako biseksualne osobe često jesu “jednom nogom u ormaru”, odnosno da iskustva biseksualnih osoba nisu stvarna, i da su biseksualne osobe jednostavno homoseksualne osobe koje do određenog trena nisu prigrilile svoj identitet. Nadalje, na polju popularne kulture postoji više slučajeva gdje su osobe iz svijeta zabave morale zatomljavati vlastitu seksualnost kako bi zadržale imaginarij privlačnosti u kontekstu heteronormativnosti - primjer su svakako Rock Hudson i Tab Hunter, koji su bili pod snažnim pritiskom da zadrže “svoju seksualnost za sebe”. Nadalje, unatoč ograničavanju življenja autentičnih seksualnosti javnih osoba, Hollywoodski studiji su kontinuirano radili na tome da svoje “zvijezde” čine prikladnima za erotska kontempliranja i od strane muškaraca i od strane žena (San Filippo, 2013: 20).

Istraživanje Pew Research Center iz 2013. godine je pokazalo kako je samo 28 posto biseksualnih osoba informaciju o svojoj seksualnoj orijentaciji podijelilo s osobama iz svojih života do kojih im je stalo, usporedno s čak 71 posto gej muškaraca i 77 posto lezbijki. (King, 2016:19). Dakle, identitet je pregovorljiv i koristi se ovisno o kontekstu: ako govorimo o glazbenoj industriji i industriji zabave, on može biti izazov za medijsko praćenje, ako govorimo o osobnoj sferi, on je (ne)vidljiv ovisno o partneru ili partnerici biseksualne osobe i u situaciji kada osoba jeste u vezi s osobom suprotnog spola, potencijalno niti nema *realne potrebe* za otvaranjem pitanje biseksualnosti navedene osobe. Jednostavno se pretpostavlja, kako je i ranije rečeno, da je osoba heteroseksualna.

“Kako bi heteroseksualna socijalizacija uspjela, ljudi koji čine društvo moraju osjećati pritisak zadržati privilegirane i stigmatizirane društvene kategorije, No, unatoč tome, ili možda upravo zbog toga, točni zahtjevi za podilaženje višestrukim normama u odnosu na heteroseksualnost,

pripadnici seksualnih manjina će vjerojatno drugačije ispoljavati različite aspekte svojih života, ne samo vlastiti seksualni identitet. Na primjer, gej muškarci i lezbijke vjerojatnije neće biti *u skladu s rodom*⁸ (Li, Pollitt i Russell, 2016.), odbijati će biološko roditeljstvo (Godlberg, 2012.) te prihvatiti posvajanje kao prvi izbor za ostvarenje roditeljstva (Tyebee, 2003.) nego što je to slučaj s heteroseksualnim osobama. No, seksualne manjine nisu imune na heteronormativizaciju. Queer utjelovljenje heteronormativnosti je kreiralo politiku “homonormativnosti” koja privilegira istorodne parove koji djeluju heteronormativno, naglašavajući istorodne parove koji su u skladu s rodnim prikazom, monogamni i orijentirani ka familiji (Allen i Mendez, 2018., Duggan, 2002.)” (Pollitt et al., 2019: 3). Stoga, seksualni identitet ne možemo promatrati isključivo kroz prizmu seksualnih odnosa i emocionalne privlačnosti kad se radi o širem spektru životnih odabira i odluka, kao i načina odijevanja, odabira glazbe, literature, izgleda – odnosno formiranja zasebnih zajednica čija homogenost se temelji jedino i isključivo na seksualnoj orijentaciji, ali predstavlja svojevrsnu, zasebnu subkulturu sačinjenu od različitih identiteta.

Kako je moć, prema Foucaultu, složena strateška situacija u određenom društvu, u domeni hrvatskog društva možemo čitati hegemonijske obrasce heteroseksualnosti kao nositelje moći kroz različite izvore, na primjer kroz zakonodavni okvir koji eksplicitno diskriminira ne-heteroseksualne parove i u domeni usvajanja, braka, medicinski potpomognute oplodnje i sl. U tom kontekstu, nužno je povući paralelu i s pobunom protiv moći: biseksualne osobe, nastojeći prakticirati vlastitu seksualnost na način koji njima odgovara i tražeći svoj prostor unutar LGBTQ zajednice, izazivaju moć na dvije razine: onoj koju drži i održava heteroseksualni poredak stvari, ali i *podređenoj* zajednici u vidu homoseksualne zajednice, koja također traži svoj prostor za prakticiranje identitetskih pozicija i zauzimanja pozicija moći unutar društva. No, prakticirajući svoju seksualnost čiji fokus može biti usmjeren ka muškarcima, ženama ili drugim rodnim određenjima, kada se radi o onom rodu koji je u binarnoj opoziciji s rodom biseksualne osobe, ta osoba *de facto* preuzima heteroseksualne obrasce ponašanja, uz pojavnost preuzimanja heteronormativne uloge unutar veze, i to uloga kojom se opet kreira privid heteroseksualnog odnosa moći, na primjer u vezi butch lezbijke⁹ koja preuzima društveno konstruiranu ulogu “muškarca” u vezi i biseksualne žene koja preuzima društveno konstruiranu ulogu žene u tom odnosu. Naravno, ovakav razvoj događanja

⁸ “U skladu s rodom” je relativno nespretan prijevod izraza “gender nonconforming”, a radi nepostojanja adekvatnog pandana u hrvatskom jeziku

⁹ Rječnik “Merriam – Webster” pojam “butch” definira kao 1) posebno ili namjerno muškog izgleda ili ponašanja te 2) kratko ošišan, iz čega proizlazi da se termin butch koristi za osobe ženskog spola koje se prikazuju maskulino, ali nisu nužno pripadnice trans* zajednice, uključujući zajednicu rodno nebinarnih osoba.

nije pravilo te u queer vezama nije uvijek nužno da se preuzimaju ovakvi obrasci: iako često jesu vidljivi i prepoznati. S druge strane, biseksualna žena može *odabrati* biti u vezi s muškarcem kako bi zadovoljila društvena očekivanja te makar pokušala izbjeći manjinski stres, isključivanje i neprihvatanje queer zajednice.

Zaključak

Radi društvene konstelacije koja pozicionira biseksualnost na razmeđi seksualnosti, odnosno između homoseksualnih i heteroseksualnih odnosa te ju time marginalizira kroz diskriminaciju koju biseksualne osobe doživljavaju od strane obiju zajednica, biseksualnost jeste zanemarena kako u društvenom, tako i u akademskom kontekstu. Pitanje moći vezano uz seksualnost naglašava monoseksualni identitet kao jedini validni identitet te na taj način briše postojanje biseksualnih osoba. Odnosno, homoseksualni i heteroseksualni identiteti jesu društveno prihvaćeni iako homoseksualni identitet jeste diskriminiran od strane društva kroz zakonodavne odredbe i društveno prihvaćena ponašanja, no to ne umanjuje njegov legitimitet - što nije slušaj s biseksualnim identitetom. Biseksualni identitet je brisan i od strane homoseksualne zajednice kao "prijelazni identitet" i identitet kojeg koriste osobe koje se "ne mogu odlučiti", dok je od strane heteroseksualne zajednice brisan kao "isključivo homoseksualni identitet" te se u pravilu shvaća upravo kako je i naveden - kroz ideju prijelaznosti, protoka vremena dok se osoba ne odluči. Sve navedeno doprinosi brisanju i izgradnji fobije spram biseksualnih osoba.

Nadalje, prijepori oko definiranja biseksualnosti kao dualnog seksualnog identiteta koji može biti isključivo privlačnost ka muškarcima ili ženama diskreditira biseksualnost kao privlačnost prema osobama različitih rodni identiteta, uključujući trans* i rodno nebinarne osobe. Stoga je definicija Robyn Ochs, gdje autorica navodi kako se naziva biseksualnom jer prihvaća da u sebi ima potencijal biti privučena - romantično i/ili seksualno - prema ljudima koji pripadaju različitim rodovima i to, naglasak na - ne nužno u isto vrijeme, ne nužno na isti način i ne nužno na istoj razini, predstavlja sjajnu definiciju biseksualnosti jer ona kao seksualnost nema definirane momente i rodne identitete kao osnove privlačnosti prema bilo kojem od mogućih rodni identiteta koji postoje. U tom kontekstu je važno naglasiti još jedan aspekt brisanja biseksualnog identiteta i to kroz razumijevanje seksualnosti osobe isključivo kroz rod ili spol partnera ili partnerice navedene osobe. Biseksualna osoba se ne definira kroz vlastito samoodređenje, već kroz partnerske odnose.

Biseksualnost je element distorzije i u kontekstu monoseksualnosti koju možemo vezati i uz kapitalistički sustav kroz naglašavanje bitnosti nuklearne obitelji kao osnovne komponente društva čija je funkcija reprodukcija, rad i održavanje poretka, te u tom kontekstu stoji uz homoseksualnost kao drugu remetilačku seksualnost. Iako autor Stekel hrabro navodi da homoseksualnost i heteroseksualnost kao isključive seksualnosti nisu prirodne, ne može se

zanimljiva činjenica da prema istraživanjima one jesu najzastupljenije seksualnosti. No, to je pitanje od velikog značaja jer društvena uronjenost u monoseksualnu zbilju odgaja za monoseksualnost, ne za uzurpiranje standardne matrice u kojoj živi većina osoba. Biseksualnost uzurpira kapitalistički patrijarhalni sustav na način da unosi ne mogućnost, već sposobnost manipulacije unutar prostora seksualne privlačnosti, gdje osoba nema nadzor nad manipulacijom, ali ju provodi svojim životnim stilom, odnosno seksualnom privlačnošću spram dijapazona spolnih i/ili rodni identiteta drugih osoba.

Kada se govori o esencijalističkoj ili konstruktivističkoj poziciji, nije nimalo jednostavno zauzeti ispravan stav, jer ispravnog stava nema: naime, biseksualnost jeste seksualna privlačnost koja dolazi inherentno iz osobe i iluzorno je govoriti o izboru, iako se pitanje izbora pojavljuje i u ovom radu, i to zbog toga što seksualna i romantična privlačnost nisu pitanje izbora već želje, a želju je teško definirati koristeći riječ "izbor", već je ona imanentna svakoj osobi. No, s obzirom na to da je identitet kao takav neodvojiv od društva, nužno je naglasiti činjenicu da društvo na diskurzivnoj razini naziva seksualnosti određenim imenom te da je i radi toga biseksualnost shvaćena kao dualnost i remetilačka snaga unutar monoseksualnih matrica koje egzistiraju i koje većina ljudi živi.

U kontekstu ovog rada, nameće se zaključak kako je biseksualnost validni i nedostavno istraženi seksualni identitet te je nužno o istome više pisati i istraživati u akademskom prostoru u humanističkim i društvenim zajednicama.

Literatura

1. Barker, M. et al. (2012) "The Bisexuality Report: Bisexual inclusion in LGBT equality and diversity", Centre for Citizenship, Identity and Governance, The Open University
2. Dyar, C. i London, B. (2018.), "Longitudinal Examination of a Bisexual-Specific Minority Stress Process Among Bisexual Cisgender Women", u "*Psychology of Women Quarterly*" 1-19, Kalifornija, Sjedinjene Američke Države, Sage Journals
3. Elia et al (2019.), "Mapping Bisexual Studies: Past and Present, and Implications for the Future" u ur. Swan, D. J., Habibi S., *Bisexuality - Theories, Research and Recommendations for the Invisible Sexuality*, New York, Springer, str. 1-18.
4. Elia et al. (2019.), "Defining Bisexuality: Challenges and Importance of and Toward a Unifying Definition" u ur. Swan, D. J., Habibi S., *Bisexuality - Theories, Research and Recommendations for the Invisible Sexuality*, New York, Springer, str. 37-60.
5. Foucault, M. (1978.), "History of Sexuality, Vol. 1", Sjedinjene Američke Države, The Random House
6. Kelleher, C. (2009.), "Research report: Minority stress and health: Implications for lesbian, gay, bisexual, transgender, and questioning (LGBTQ) young people" u "*Counselling Psychology Quarterly*" Vol. 22, No. 4., Ujedinjeno Kraljevstvo, Routledge
7. King, J. (2016.), "The Violence of Heteronormative Language Towards The Queer Community" u "*Aisthesis - The Interdisciplinary Honors Journal*" vol. 7, Sjedinjene Američke Države, Libraries Publishing
8. Monro, S. (2015.), "Bisexuality - Identities, Politics and Theories", Ujedinjeno Kraljevstvo, Palgrave Macmillan
9. Pollitt, A. M. et al. (2019), "Heteronormativity in the Lives of Lesbian, Gay, Bisexual and Queer Young People" u "*Journal of Homosexuality*", Sjedinjene Američke Države, Taylor & Francis Group
10. Rust, C. P. (1995), "Another Revolution on the Political Wheel: the Politicization of Bisexuality", New York, Sjedinjene Američke Države, NYU Press
11. Rust, C. P. (1995), "Bisexuality and the Challenge to Lesbian politics" SAD, New York, NYU Press
12. San Fillipo, M. (2013.), "Bisexuality in Contemporary Film and Television", Sjedinjene Američke Države, Indiana, Indiana University Press
13. Sen, A. (1999.), "Reason before identity", Oxford, Ujedinjeno Kraljevstvo, Oxford University Press

14. Shepherd C. A. (2019.), "Bisexuality and the western Christian church - The Damage of Silence", Ujedinjeno Kraljevstvo, Palgrave Macmillian
15. Stekel, W.. (1920), "Extracts from Bi-Sexual Love" u "Bisexuality, a critical reader", ur. Storr, M. (2002), Ujedinjeno Kraljevstvo, Routledge
16. Valeverde, M. (1985), "Extract from Sex, Power and Pleasure" u "Bisexuality, a critical reader", ur. Storr, M. (2002), Ujedinjeno Kraljevstvo, Routledge
17. Yoshino, K. (2000.), "The Epistemic Contract of Bisexual Erasure", Kalifornija, Sjedinjene Američke Države, Stanford Law Review

Izvori

1. Blanshard, A., "Friday essay: the myth of the ancient Greek 'gay utopia'", <https://theconversation.com/friday-essay-the-myth-of-the-ancient-greek-gay-utopia-88397>, pristupljeno 30. srpnja 2021.
2. Merriam – Webster, "gay", <https://www.merriam-webster.com/dictionary/gay>, pristupljeno 30. svibnja 2021. godine
3. Merriam – Webster, "butch", <https://www.merriam-webster.com/dictionary/butch>, pristupljeno 30. svibnja 2021. godine
4. Ochs, R. (2014.), Robyn Ochs, "What's in a name? Why women embrace or resist bisexual identity", <https://robynochs.com/whats-in-a-name-why-women-embrace-or-resist-bisexual-identity/>, pristupljeno 28. srpnja 2021.
5. Rodriguez-Cayro, K. (2017), Bustle, "5 Myths About Bisexuality That Contribute To Bi Erasure", <https://www.bustle.com/p/5-myths-about-bisexuality-that-contribute-to-bi-erasure-2418689>, pristupljeno 29. svibnja 2021. godine
6. Gender and sexuality center, "Trans* identities and lives glossary", The University of Rhodes Island, <https://web.uri.edu/gender-sexuality/resources/lgbtqa-glossary/trans-101-glossary/>, pristupljeno 30. srpnja 2021. godine
7. Zambon, V. (2021.), "Medical News Today", <https://www.medicalnewstoday.com/articles/biphobia>, pristupljeno 29. svibnja 2021. godine

Sadržaj

Sažetak	2
Uvod.....	2
Seksualna orijentacija kao mjesto prijepora i formuliranja identiteta	3
O identitetu, biseksualnosti i moći.....	4
Biseksualnost - nevidljiva seksualnost?.....	7
Monoseksualni identiteti i problematične točke istih	10
Dvostruka diskriminacija i strah od diskriminacije	11
Preuzimanje heteronormativnih obrazaca ponašanja.....	13
Pregovorljivost identiteta.....	14
Zaključak.....	17
Literatura.....	19
Izvori	20